

Enheten för naturvård

Hörningsholm SE0110321

Bevarandeplan för Natura 2000-område

(enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.)

Inledning

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20Beteckning
511-44662-2016

Namn	Hörningsholm	Areal	9,5 ha
Natura 2000-kod	SE0110321		
Kommun	Södertälje		
Bevarandeplan fastställd av Länsstyrelsen	2007-02-05		
Bevarandeplan reviderad av Länsstyrelsen	2016-12-20		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet		
Ägarförhållanden	Privat		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
9070	Trädklädd betesmark	9	95

* Prioriterad livsmiljö – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Denna art finns upptagen i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns även andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella arter i tabell 2.

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
1084	*Läderbagge	<i>Osmoderma eremita</i>

Bevarandesyfte för Hörningsholm

Bevarandesyftet och beskrivningen av livsmiljöer och arter nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdesskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och bevarandeåtgärder i denna plan utgör de underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44662-2016

Prioriterade bevarandevärden i området är de som förekommer, ekhage och läderbagge. I ekhagen med sina många grova, vidkroniga ekar är ett mycket värdefullt exempel på livsmiljön, med en artrik flora av rödlistade lavar och vedsampar knutna till sådana träd. Vedinsekter är mindre väl studerat i området, men läderbagge har här sin enda kända förekomst i Stockholms län. Hagen ligger i de gammelekrika bygderna kring Södertörns kuster, med goda spridningsförutsättningar för arter knutna till gammal grov ek.

Inom en radie på 4 km finns många områden med ek och/eller betesmarker, varav flertalet är utan formellt skydd. Närmsta skyddade område med betesmarker är Ledarön åt väster och Skanssundet åt öster.

Prioriterade åtgärder för området är upprättande av någon typ av skötsel-/betesavtal, samt den skötsel som framgår av tabell 3. Se kursiverad text under rubriken ”Bevarandeåtgärder med tidsplan”.

Bevarandemål för Hörningsholm

Att bidra till gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arten och livsmiljön uttrycks i detta område i följande mål.

Trädklädd betesmark (9070)

- Arealen trädklädd betesmark ska bibehållas.
- Vegetationen ska vara välhävdat av bete/slätter, helst bete, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte. Buskar som är lämpliga att utgöra skydd för naturlig ekföryngring kvarlämnas och betraktas inte som igenväxning.
- Blommande buskar av t.ex. hagtorn, slån och rosenbuskar finns då de är hemvist för många fjärilar och andra insekter.
- Antalet gamla och ihåliga ekar, främst ek, ska vara konstant eller öka i framtiden inom området.
- Det ska finnas grov död ved och mulmträd.
- Grova ekar ska stå solexponerade och fria från konkurrerande träd och buskar.
- Vidkroniga träd ska finnas i olika åldersklasser så att långsiktig kontinuitet av gamla, grova, vidkroniga träd säkras.
- Det ska finnas grov, död ekved i soliga lägen.
- De för livsmiljön typiska arterna, till exempel ormrot, liten blåklocka, gammelekslav, rödbrun blekspik och grå skärelav, ska finnas i livskraftiga bestånd.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20

Beteckning
511-44662-2016

*Läderbagge (1084)

- Populationen av Läderbagge ska vara livskraftig.
- Stamhåligheter ska finnas, framför allt i solexponerade träd.
- Träden i området, främst ekarna, ska ha en varierad åldersstruktur så att ersättningsträd till de gamla finns.
- Artens livsmiljö ska bibehållas och vara i ett gynnsamt tillstånd.

Beskrivning av området

Mörköns norra delar består av ett öppet och vidsträckt åkerlandskap och domineras helt av slottet Hörningsholm som är beläget på en klippa i landskapet. Med säteribildningen på 1600-talet inrättades Hörningsholms säteri. Mörkö kom så småningom att till mycket stor del ligga under säteriet. På 1750-talet gjordes säteriet till ett fideikommiss inom den grevliga ätten Bonde av Björnö.

De trädklädda betesmarkerna på Hörningsholm utgörs av en relativt öppen ekhage (östra delen av området) samt en blandlövhage (västra delen av området) med frisk vegetation och svag gödselpåverkan. Betesmarkerna hyser ett stort antal grova lövträd, främst ek, som ger livsrum åt en stor mängd vedlevande organismer. Den öppna ekhagen kan betraktas som en slottspark där trädskiktet framför allt består av ek, lind, ask, lönn och björk. Buskskitet är här svagt utvecklat men här och var finns nypon, en och hassel. Här finns även bitvis en fin flora. I området finns ett mycket stort antal gamla ekar varav 6-7 ekjättar har en brösthöjdsomkrets på över 6 meter. Den grövsta ekjätten har en omkrets på ca 9,50 meter i brösthöjd, och är därmed bland de grövre inom länet. I östra Sörmland är det bara Tullgarn och Häringe som kan mäta sig med Hörningsholm när det gäller mängden grova ekar.

Beskrivning av arten och livsmiljön**Trädklädd betesmark (9070)**

I de trädklädda betesmarkerna på Hörningsholm finns många grova lövträd som är speciellt värdefulla eftersom träden är mycket artrika när det gäller lavar, svampar och evertebrater, ofta innehållande flera rödlistade arter (se ovan). Inom områdets östra delar är trädens krontäckning mellan 25 % - 75 % och består främst av gamla ekar. Därför är det viktigt att snarast plantera ek för att undvika ett alltför stort åldersglapp. Täckningen i de västra delarna är däremot strax över 75 % och det är därför angeläget att öppna upp generellt i hagen och i synnerhet kring såväl unga som äldre ekar.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44662-2016

De grova ekarna i de östra delarna står till övervägande del i solexponerade lägen, vilket är en förutsättning för att träden ska kunna bli gamla och inte dö av beskuggning. Detta är också en förutsättning för många av de djur och växter som är knutna till ek, t.ex. olika spiklavar och värmeälskande insekter. Minst 14 rödlistade lavar (10), mossor (1) och vedsvampar (3) förekommer här, vilket måste betecknas som unikt för ett sådan begränsat område (då är inte insekterna närmre studerade i området). De gamla träden hyser ett stort antal vedlevande svampar såsom tårticka, oxtunga och saffransticka. Här påträffas också lavar som ekprick, vedspik, alléorangelav, gul dropplav, parknål och de typiska arterna almlav, gammeleklav, grå skärelav och rödbrun blekspik. Bålgeting finns också i området. På de friska öppna gräsmarkerna i slottsparken finns relativt artrika växtsamhällen med de typiska arterna ormrot och ängsvädd men även arter som hirsstarr, blekstarr, brudbröd, prästkrage, jungfrulin med flera.

Blandlövshagen i västra delen av området är liksom slottsparken beväxt med flera grova lövträd, främst ek. I området finns även partier med planterade barrträd såsom gran och lärk. Buskskitet är här rikare utvecklat och här finns nypon och hassel. Ett mäktigt rododendron bestånd finns i södra delen av delområdet. Kärlväxtfloran är till sin karaktär lundartad i den södra delen. I norra delen, som också är något mer ljusöppen, finns hävdgynnade kärlväxter som de typiska arterna liten blåklocka, gökärt men även bland annat arten blodrot.

*Läderbagge 1084

Läderbaggen är knuten till ihåliga gamla träd, i Sverige främst i ek men det återfinns i andra lövträd som blivit ihåliga, med rikliga mängder mulm (lös murken ved). Larverna lever i hålträdens mulm och äter av den fastare döda veden. Larvutvecklingen pågår under minst 3 till 4 år och de fullbildade skalbaggarna visar sig först på sensommaren, från juli och framåt.

Läderbaggen lämnar sällan trädet stamhåligheter och har en begränsad spridningsbenägenhet. De flesta individer av arten stannar hela sin livstid i trädet de kläcktes i men förflyttning mellan träd på upp till 200 meters avstånd har iakttagits.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

Trädklädd betesmark (9070)

- Utebliven eller minskad hävd.
- Igenväxning med träd och buskar. Med minskad solexponering försämras lokalklimatet för gräsmarksväxter, många epifytiska lavar och de flesta insekter.
- Ökat graninslag är negativt.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44662-2016

- Restaurering med snabbt förändrat mikroklimat på trädens stammar kan döda stora delar av den epifytiska lavvegetationen. Restaureringar i små steg ger lavarna tid att anpassa sin position på stammarna.
- Utglesning av träd- och buskskikt som leder till ökad vindexponering framför allt från sydvästsektorn.
- I en mer avlägsen framtid är brist på ersättningsträd är ett allvarligt hot.
- Stödutfodring och vinterbete.
- Hästar kan orsaka skador på trädens bark med skador på epifytvegetationen. Framför allt yngre träd kan dö vilket kan vara negativt för trädkontinuiteten.
- Bortstädning av grov död ekved, t.ex. huvudstam av ek.

*Läderbagge (1084)

- Utebliven eller minskad hävd.
- Igenväxning med träd och buskar runt de gamla grova ekarna.
- Bortstädning av grov död ekved, t.ex. huvudstam av ek.
- Avverkning och bortstädning av hålträd.
- Inga ersättningsträd finns till när den äldre generationens träd dör.
- Isolering av populationer av arten på grund av fragmentering i landskapet.

Bevarandeåtgärder med tidsplan**Gällande regler**

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB inom delar av Natura 2000-området. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t.ex. uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t.ex. byggnader som behövs för de areella näringarna och som måste finnas inom strandskyddat område.

Läderbaggen är fridlyst enligt 5 § Artskyddsförordningen (2007:845).

Behov av ytterligare reglering

Avtal eller miljöersättning behövs för att säkra att området hävdas.

BEVARANDEPLAN

Datum
2016-12-20Beteckning
511-44662-2016

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder för Hörningsholm. Åtgärder i kursiv är prioriterade.

Livsmiljö/art	Åtgärd	Tidsplan
Trädklädd betesmark (9070)	<i>Betesdrift.</i> Buskar som utgör lämpligt skydd för naturlig föryngring av ädellövträd sparas. Plantering av ek i den öppna hagmarken. Yngre ekar skyddas (med plaströr, stängsel) från betande djur så att trädets stam/grenar inte skadas. Röjning av både barrträd och lövträd för att förhindra igenväxning i hagmarken och öppna upp runt gamla och vidkroniga ekar och andra ädellövträd.	Årligen. Vid behov. Vid behov.
*Läderbagge (1084)	<i>Föryngring av ekar.</i> <i>Röjning runt stora gamla ekar och ädellövträd.</i>	Vid behov. Vid behov.

Bevarandetillstånd i dag

Tabell 4. Bevarandetillstånd hos ingående livsmiljön och arten.

Livsmiljö/art	Bevarandetillstånd
Trädklädd betesmark (9070)	Gynnsamt men det är viktigt att den ojämna åldersfördelningen bland ekar (många är gamla) uppmärksammas.
*Läderbagge (1084)	Gynnsamt.

Inventeringar i området och andra referenserLänsstyrelsen i Stockholms län, 1993: *Äng och hage*, del 2.

Nyckelbiotopsinventering, Skogsvårdsstyrelsen, 1997.

Södertälje kommun, 1997: *Ängs- och hagmarksregister*.

BEVARANDEPLANDatum
2016-12-20Beteckning
511-44662-2016**Karta**

Livsmiljöernas sifferkoder i kartan och dokumentet är korrekta liksom namnen i dokumentet. Livsmiljöernas namn i kartan kan dock vara felaktiga.

